

Утвърдил:

Декан

Дата

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ "СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"

Факултет: Славянски филологии

Специалност: (код и наименование)

СЛЛ	1	0	0	1	0	6	1	7
-----	---	---	---	---	---	---	---	---

БАЛКАНИСТИКА

Магистърска програма: (код и наименование)

--	--	--	--	--	--	--	--	--

УЧЕБНА ПРОГРАМА

Дисциплина:

Е	3	0	1
---	---	---	---

 (код и наименование)

Общо езикознание

Преподавател: доц. д-р Биляна Михайлова, доц. д-р Екатерина Търпоманова, доц. д-р Албена Мирчева, доц. д-р Мая Александрова, доц. д-р Дарина Младенова

Асистент: доц. д-р Екатерина Търпоманова, доц. д-р Албена Мирчева, доц. д-р Мая Александрова, доц. д-р Дарина Младенова, доц. д-р Биляна Михайлова, ас. Борислав Петров.

Учебна заетост					
Аудиторна			Извънаудиторна		
Форма	Хорариум	ЕСТК	Форма	Хорариум	ЕСТК
Лекции	45	1,5	Реферат		
Семинари	30	1	Доклад	15	0,5
Упражнения			Научно есе		
			Курсов учебен проект		
			Учебна екскурзия		
			Самостоятелна работа в библиотека или с ресурси	30	1
			Подготовка за изпит	30	1

ОБЩА ЗАЕТОСТ	150
Кредити аудиторна заетост	2,5
Кредити извънаудиторна заетост	2,5
ОБЩО ЕКСТ	5

№	Формиране на оценката по дисциплината¹	% от оценката
1.	Участие в тематични дискусии в часовете	20%
2.	Тестова проверка	20%
3.	Изпит	60%

Анотация на учебната дисциплина:

Учебната дисциплина „Общо езиковедство“ полага езиковедската основа в подготовката на бъдещите филолози, върху която се надграждат по-нататък следващите лингвистични дисциплини, включени в учебния план. Студентите се запознават със същността на езика и различните подходи при неговото изследване; фонетиката и фонологията; лексикологията (и лексикографията, етимологията, ономастиката и фразеологията); морфологията и синтаксиса; с основните процеси в разволя и функционирането на езика, които довеждат до изграждането на книжовен език и до териториалната и социалната диференциация на езика; с езиковите контакти и класификацията на езиките. Основна цел на курса „Общо езиковедство“ е студентите да усвоят терминологията и да могат практически да я използват при конкретни задачи за лингвистичен анализ.

Предварителни изисквания:

Езикова грамотност по български език, познаване на основните граматични понятия, изучавани в началното и средното училище.

Очаквани резултати:

- Придобиване на началната лингвистична подготовка, необходима за успешното справяне със следващите лингвистични дисциплини, изучавани в рамките на учебния план
- Овладяване на предвидената в рамките на курса основна лингвистична терминология
- Умение за някои видове лингвистичен анализ (напр. фонологичен, морфемен)

¹В зависимост от спецификата на учебната дисциплина и изискванията на преподавателя е възможно да се добавят необходимите форми, или да се премахнат ненужните.

Учебно съдържание

№	Тема (лекции)	Хорариум
1.	Предмет и задачи на езикознанието. Деление на езикознанието.	2 ч.
2.	История на езикознанието.	2 ч.
3.	Езикът като обществено явление. Основни функции на езика.	1 ч.
4.	Език и реч и тяхното взаимоотношение.	1ч.
5.	Език и мислене и тяхното взаимоотношение.	1 ч.
6.	Семиотика. Знак, видове знаци, знакови системи. Езикова семиотика. Същност и свойства на езиковия знак.	2 ч.
7.	Езикът като система и структура. Равнища на езиковата система (структура).	1 ч.
8.	Синхрония и диахрония. Синтагматика и парадигматика.	1 ч.
9.	Фонетика – говорен апарат.	1 ч.
10.	Фонетика – класификация на звуковете.	3 ч.
11.	Фонология. Теория на фонемата.	2 ч.
12.	Морфология. Теория на морфемата.	2 ч.
13.	Основа на думата.	1 ч.
14.	Класификация на думите по части на речта.	1 ч.
15.	Начини на граматическо изразяване.	2 ч.
16.	Именни граматични категории. Глаголни граматични категории.	3 ч.
17.	Лексикология. Обща теория на думата. Думите според съотношението между изразяването и съдържанието. Семантично равнище на лексемата.	2 ч.
18.	Речников състав на езика. Фразеология.	2 ч.
19.	Табу и евфемизъм.	1 ч.
20.	Етимология. Ономастика.	1 ч.
21.	Синтаксис. Основни форми на синтактична връзка	2 ч.
22.	Словосъчетание и изречение.	2 ч.
23.	Език и общество.	2 ч.
24.	Взаимодействие на езиците. Билингвизъм. Езикови контакти.	2 ч.
25.	Език и писмо.	2 ч.
26.	Сравнително-исторически метод. Генеалогична класификация на езиците.	2 ч.
27.	Типологична класификация на езиците.	1 ч.
№	Тема (Упражнения)	Хорариум
1.	Дефиниране на езика в съпоставка с други средства за комуникация. Тест за езикова грамотност.	2 ч.

2.	Генеалогична класификация на езиците.	2 ч.
3.	Фонетика – артикулация и акустика. Глайд и дифтонг. Класификация на гласните.	3 ч.
4.	Класификация на съгласните.	2 ч.
5.	Фонетични промени – комбинаторни.	2 ч.
6.	Фонетични промени – позиционни.	2 ч.
7.	Фонология. Понятията фонема, фонемна опозиция, диференциални признаци	2 ч.
8.	Тест – фонетика и фонология.	1 ч.
9.	Морфема – корен и афикси.	2 ч.
10.	Морфемен анализ.	2 ч.
11.	Части на речта. Морфологичен анализ.	2 ч.
12.	Начини на граматическо изразяване.	2 ч.
13.	Видове словосъчетания. Видове синтактична връзка.	2 ч.
14.	Синтактичен анализ.	2 ч.
15.	Тест – морфология и синтаксис.	1 ч.
16.	Типологична класификация на езиците.	1 ч.

Конспект за изпит

№	Въпрос
1	Предмет и задачи на езикознанието. Деление на езикознанието: а) Общо и частно езикознание; б) Теоретично и приложно езикознание; в) Интралингвистика; г) Екстралингвистика; д) Описателно, историческо и сравнително езикознание. Съпоставително езикознание.
2	История на езикознанието. Основни школи и направления.
3	Езикът като обществено явление.
4	Основни функции на езика.
5	Език и мислене и тяхното взаимоотношение. а) Видове мислене. б) Външна и вътрешна реч.
6	Семиотика. Знак, видове знаци, знакови системи.
7	Знаков характер на езика. Езикова семиотика. Същност и свойства на езиковия знак. Езикът като специфична знакова система.
8	Език и реч и тяхното взаимоотношение.
9	Езикът като система и структура. Равнища на езиковата система.
10	Синхрония и диахрония.
11	Синтагматика и парадигматика.
12	– Предмет, задачи и деление на фонетиката. – Артикулаторна фонетика (звукофизиология). Говорни органи. Учленяване на звука: респирация, фонация, артикулация. – Акустична фонетика. Звук, видове звукове – тон и шум. Трайност на звука (квантитет). – Гласни и съгласни – обща характеристика.

13	<p>– Класификация на гласните: артикулационна – по редове, по издигане на езика, по участие на устните, по дейност на мекото небце; акустична – по височина на тона, по трайност (квантитет).</p> <p>– Полугласна (глайд), дифтонг, трифтонг.</p>
14	<p>– Класификация на съгласните: артикулационна – по вид на пречката, по деен учленителен орган, по място на образуване, по участие на носната кухина; акустична – по съотношението между шум и тон, по слухово възприемане, по окраска и възможност за удължаване. Видове допълнителна артикулация: аспирация, лабиализация, палатализация, веларизация.</p>
15	<p>Фонетични промени: асимилация, вокална хармония, преглас, дисимилация, акомодация, палатализация, лабиализация, сандхи, хаплогология, контракция; редукция, метатеза, протеза, епентеза, елизия, десоноризация.</p>
16	<p>Спонтанни промени. Звукови закони и звукови съответствия. Морфофонетични промени (промени по аналогия).</p>
17	<p>Фонология. Теория за фонемата.</p> <p>а) Фонема, алофони. Фонемика.</p> <p>б) Функции на фонемата.</p> <p>в) Признаци на фонемата и на нейните варианти: диференциални и недиференциални; релевантни и нерелевантни; интегрални.</p> <p>г) Позиции на фонемата – силна и слаба. Видове варианти на фонемата: комбинаторни, позиционни; задължителни, факултативни; индивидуални, стилистични.</p> <p>д) Фонемна опозиция. Корелативни и некорелативни опозиции.</p> <p>е) Фонотактика – съчетаемост и валентност на фонемите. Фонемен инвентар и фонемна система.</p>
18	<p>Морфология. Теория за морфемата.</p> <p>а) Морфема, аломорфи. Морфемика. Отношение между дума и морфема. Понятието морфонема.</p> <p>б) Видове морфеме: от смислово-функционално гледище (корен и афикс), сегментни морфеме и нулеви морфеме, свободни морфеме и морфеме от свързан тип.</p> <p>в) Релационно и деривационно значение на афиксите. Еднозначност и многозначност, еднотипност и разнотипност на афиксите.</p> <p>г) Видове афикси:</p> <ul style="list-style-type: none"> – по място спрямо корена – префикс, постфикс (суфикс и флексия), инфикс, интерфикс, циркумфикс, трансфикс; – по функция – словообразуващи, формообразуващи (словоизменителни), основообразуващи, свързващи; – по продуктивност – продуктивни, непродуктивни.
19	<p>Понятието основа. Видове основи: проста (непроизводна) и производна; свързана; лексикална и граматическа основа; сложна основа. Съотношение между корен, основа и дума.</p>
20	<p>Промени в морфологичния строеж на думата:</p> <p>а) Опростяване на основата.</p> <p>б) Преразлагане (декомпозиция) на морфемния състав.</p> <p>в) Промени в морфологичния състав на сложните думи.</p>

21	Класификация на думите като части на речта. Критерии за разграничаване на частите на речта. Пълнозначни думи, служебни думи, междуметия.
22	Начини на граматическо изразяване: афиксация; вътрешна флексия, преглас и отглас; редупликация; словоред; композиция; суплетивизъм; ударение и интонация; служебни думи. Аналитични и синтетични езици.
23	Грамема. Граматични категории. Именни граматични категории: падеж, степенуване, определеност / неопределеност. Глаголни граматични категории: лице, вид, време, наклонение, евиденциалност, залог.
24	Лексикология. Обща теория на думата. – Думата като знак. Номинативна функция на думата. – Проблеми при определението на думата. – Значение на думата – граматическо, лексикално. – Аспекти на лексикалното значение на думата: сигнификативен, денотативен, конотативен. – Вътрешна форма на думата (мотивираност на думата). – Проблемът за тъждеството на думата. Лексема, алолекси (словоформа / лексико-семантичен вариант).
25	Думите според съотношението между изразяването и съдържанието: омоними, омофони, омографи; синоними, антоними, пароними.
26	Семасиология. Семантично равнище на лексемата: а) Еднозначност и многозначност б) Видове лексикални значения: свободно и свързано; етимологично, основно и производно; пряко и преносно (метафора, метонимия, синекдоха) в) Развой на лексикалното значение на думата
27	Пластове в речниковия състав на езика: а) активна и пасивна лексика, неологизми, архаизми, историзми; б) неутрална и емоционално-експресивна лексика; в) домашна и заета лексика, калки. Адаптация на заемките, класификация на заетата лексика. Пуризм.
28	Фразеология.
29	Табу и евфемизъм.
30	Ономастика.
31	Етимология. Принципи на научната етимология. Народна етимология.
32	Лексикография. Видове речници.
33	Синтаксис: а) Синтактични единици на речта и на езика: изречение, словосъчетание. б) Основни форми на синтактична връзка: съчинителна (паратаксис), подчинителна (хипотаксис). Видове подчинителна връзка: управление, съгласуване, прилагане. в) Словосъчетанието като синтактична единица. Видове словосъчетания. г) Изречението като синтактична единица. Изречение и съждение. Признаци на изречението. Синтактични типове на изречението. Актуално членение на изречението.
34	Развой и функциониране на езика: а) Диференциация на езика и интеграция на езиците. Койне.

	<p>б) Книжовният език като наддиалектна форма на общонародния език. Узус и норма. Диглосия.</p> <p>в) Териториална диференциация на общонародния език. Диалект. Диалектен континуум. Изоглоса, изоглосен сноп.</p> <p>г) Социална диференциация на езика. Разграничение между териториални и социални диалекти. Видове социални диалекти (социолекти): професионален говор и жаргон – социолекти от арготичен тип, групови говори (сленг, жаргон), класови жаргони.</p>
35	<p>Езиков контакт – заемане (пътища на заемане; заемане на афикси и фонемии; заемки и калки), конвергенция, замяна на един език с друг. Билингвизъм. Езикова интерференция. Субстрат, суперстрат, адстрат. Пиджин, креолски езици. Езиков съюз. Балканско езикознание.</p>
36	<p>Език и писмо.</p> <p>а) Графема, алогограф.</p> <p>б) Типове писмени знаци: фонограми и идеограми.</p> <p>в) Етапи в развоя на писмото. Типове писменост днес –буквено писмо, консонантно писмо, силабографически системи, идеографско писмо.</p> <p>г) Азбука, графика, правопис. Правописни принципи.</p>
37	<p>Класификация на езиците.</p> <p>а) Морфологична класификация на езиците: коренни езици, аглутиниращи езици, флективни езици, полисинтетични (инкорпориращи) езици. Променливост на морфологическия тип. Лингвистична типология. Аналитични и синтетични езици.</p> <p>б) Сравнително-исторически метод. Генеалогична класификация на езиците. Понятията езиково семейство, езикова група, подгрупа. Праезик и прародина.</p> <p>в) Индоевропейски езици.</p> <p>г) Други езикови семейства: семито-хамитски езици; тюркски езици; угро-фински езици и др.</p>

Библиография

Основна:

- Алмалех, Мони, Живко Бояджиев, Моско Москов. *Увод в езикознанието: Помагало за студенти филолози*. София, 2000.
- Бояджиев, Живко. *Увод в общото езикознание*. София, 2007⁵.
- Георгиев, Владимир, Дуриданов, Иван. *Езикознание*. София, 1978⁴.
- Добрева, Елка. *Увод в общото езикознание*. Шумен, 2004.
- Лингвистический энциклопедический словарь*. Гл. ред. В. Н. Ярцева. Москва, 1990.
- Москов, Моско. *Език и езикознание*. Ч. 1. Онтолингвистика. София, 2000.
- Москов, Моско, Бояджиев, Живко. *Увод в езикознанието*. София, 1977.
- Реформатский, Александр А. *Введение в языковедение*. Москва, 2004⁵.

Encyclopedia of Language and Linguistics (ELL2). Keith Brown (Editor-in-Chief). Boston, 2005.

Fromkin, Victoria, Robert Rodman, Nina Hyams. *An Introduction to Language*. Boston, 2018¹¹.

O'Grady, William, Archibald, J. *Contemporary Linguistic Analysis. An Introduction*. Toronto, 2012⁷. *Study Guide*. Prepared by Teresa Merrells and Anna L. Moro. Toronto, 2012⁷.

Lyons, John. *Introduction to Theoretical Linguistics*. Cambridge, 1974⁶.

Допълнителна:

Подбрана тематична библиография по „Увод в общото езиковедие“ вж. в: Бояджиев, Ж. Увод в общото езиковедие. София, 2007, 335–364.

Зенков, Геннадий С., Сапожникова, И. А. *Введение в языковедие*. Бишкек, 1998.

Илиева, Лилия. *Увод в езиковедията*. Благоевград, 2001.

Кобозева, Ирина М. *Лингвистическая семантика*. Москва, 2000.

Косериу, Еухенио. *Лекции по общо езиковедие*. София, 1990.

Кръпова, Илияна. *Лекции по езиковедие*. Пловдив, 2000.

Манголд, Макс. *Увод в езиковедията с оглед и на българския език*. София, 1988.

Маслов, Юрий. *Введение в языковедие*. Москва, 1987².

Общее языковедие: *Формы существования, функции, история языка*. Отв. ред. Б. А. Серебренников. Москва, 1970.

Петков, Славчо. *Основи на езиковедията*. Благоевград, 1978.

Петрова, Анастасия. *Лингвистичен компас*. Велико Търново, 2007.

Сосюр, Ф. *Курс по обща лингвистика*. Прев.: Ж. Бояджиев, П. Асенова. София, 1992.

Фатер, Хайнц. *Увод в езиковедията*. София, 2002.

Aitchison, Jean. *Language change. Progress or decay?* Cambridge, 2001³.

Aronoff, Mark, Janie Rees-Miller (editors). *The Handbook of Linguistics*. Hoboken, 2017².

Collinge, Neville E (ed.). *An Encyclopaedia of Language*. London, New York, 2005.

Crystal, David. *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. Malden, Mass., 2011⁶.

Finegan, Edward, Paul R. Frommer. *Looking at Languages: A Workbook in Elementary Linguistics*. Stamford, 2015.

Malmkjær, Kirsten. *The Routledge Linguistic Encyclopedia*. London, 2010³.

Онлайн ресурси:

The World Atlas of Language Structures. <https://wals.info>

Glossary of Linguistic Terms. <https://glossary.sil.org/>

Ethnologue: Languages of the World. <https://www.ethnologue.com/>

Дата: 20.04.2024

Съставили: доц. д-р Албена Мирчева, доц. д-р Екатерина Търпоманова, доц. д-р Мая Александрова, доц. д-р Биляна Михайлова, доц. д-р Дарина Младенова, ас. Борислав Петров.

Приета с протокол №5 от ФС на ФСФ от 14.05.2024 г.